

Muhammadjon AHMADJONOV,
O‘zbekiston Milliy universiteti mustaqil izlanuvchisi
E-mail: mziyo2024@mail.ru

PhD R. Omonov taqrizi ostida

IMPORTANCE OF PUBLIC FINANCIAL LITERACY IN MODERN SOCIETY

Annotation

This article talks about the scientific-theoretical interpretation of the importance of state financial literacy in modern society. In particular, the importance of financial literacy in the global trend and the role of mass media in increasing it will be analyzed. Also, the article analyzes the research works of a number of foreign and local scientists and gives relevant suggestions and recommendations regarding the existing controversial theoretical views.

Key words: Financial literacy, media space, internet journalism.

ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ГРАМОТНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

В данной статье говорится о научно-теоретической интерпретации значения государственной финансовой грамотности в современном обществе. В частности, будет проанализировано значение финансовой грамотности в мировом тренде и роль средств массовой информации в ее повышении. Также в статье анализируются исследовательские работы ряда зарубежных и отечественных ученых и даются соответствующие предложения и рекомендации относительно существующих противоречивых теоретических взглядов.

Ключевые слова: Финансовая грамотность, медиaprостранство, интернет-журналистика.

AXBOROTLASHGAN JAMIYATDA MOLIVAVIY SAVODXONLIK VA MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA OAVLARNING TA'SIRI

Аннотация

Ushbu maqolada axborotlashgan jamiyatda molivaviy savodxonlik va madaniyatni shakllantirishda OAVlarning ta'siri, ilmiy-nazariy talqini haqida so'z boradi. Xususan, mavzuga oid bugungi kunda molivaviy savodxonlikning jahon tendensiyasidagi ahamiyati, uni oshirishda OAVning yetakchilik roli xususida tahlillar olib boriladi. Shuningdek, maqolada bir qator xorijlik va mahaliy olimlarning tadqiqot ishlari tahlil qilinib, mavjud bahsli nazariy qarashlar xususida tegishli taklif va tavsiyalar keltiriladi.

Kalit so'zlar: Molivaviy savodxonlik, media-makon, internet jurnalistika.

Kirish. Ma'lumki, fuqarolarning molivaviy savodxonligi, iqtisodiy bilimlari yuksakligi darajasi nafaqat o'zlarining moddiy farovonligiga ta'sir qiladi, balki ayni vaqtda mamlakatdagi ijtimoiy-iqtisodiy vaziyatning obyektiv "barometri" bo'lib hisoblanadi ham. Binobarin, iqtisodiy qarorlarni ongli ravishda qabul qilish va ular uchun mustaqil ravishda javobgar bo'lish qobiliyati aholini kelajakka, davlat uchun esa iqtisodiyotdagi o'zgarishlarni idrok etadigan fuqarolarning ko'payishini ta'minlaydi. Asosiy molivaviy bilimlarning yetishmasligi, aksincha, hayot darajasini pasaytiribgina qolmay, mamlakat iqtisodiy o'sish sur'atlarining pasayishiga ham jiddiy to'siq sifatida xizmat qiladi. Ushbu maqolada "Axborotlashgan jamiyatda molivaviy savodxonlik va madaniyatni shakllantirishda OAVlarning ta'siri" xususida atroflicha so'z boradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Axborotlashgan jamiyatda molivaviy savodxonlik va madaniyatni shakllantirishda OAVlarning ta'siri muammosi nisbatan yangi, ammo bu hodisani o'rganishga katta hissa qo'shgan tadqiqotchilar ham bor. Ular orasidan biz chet ellik olimlarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin — A. Atkinson, F. A. Messi, A. Lusardi, P. Tufano, A. A. Hang, A. M. Parker, J. Young, E. Kempson, V. Petrotti, K. Scott, D. Remandz va rus tili tadqiqotchilar — O. V. Kuzin, M. Yu Shevyakov, M. I. Podbolotov, N. V. Demin, M. E. Paatov, M. Sh. Daurov, D. A. Shevchenko va boshqalar.

Axborotlashgan jamiyatda "molivaviy savodxonlik va madaniyatni shakllantirish" fenomenini o'rganish nazariyasi va metodologiyasi hozirda boshlang'ich bosqichda. Molivaviy savodxonlikka bag'ishlangan keng ko'lamli asarlar mavjudligiga qaramay, uning mintaqaviy xususiyatlariga (ayniqsa) yetarlicha e'tibor berilmayapti.

Tadqiqot metodologiyasi. "Molivaviy savodxonlik" - bu to'g'ri molivaviy qarorlar qabul qilish va shaxsiy molivaviy farovonlikka erishish uchun zarur bo'lgan xabardorlik, bilim, ko'nikma, munosabat va xatti-harakatlarning kombinatsiyasidir [1]. Molivaviy savodxonlik ta'lim darajasi bilan chambarchas bog'liq: minimal savodxonlik orasida 32% umumiy o'rta ma'lumotga ega. Shu bilan birga, turli darajadagi molivaviy savodxonlikka ega bo'lganlarning molivaviy ahvolidagi sezilarli farqqa ega emas. Molivaviy savodxonlik darajasi minimal bo'lgan guruh bundan

mustasno — uning moddiy ahvoli ko'rsatkichlari boshqa guruhlariga qaraganda pastroqdir[3].

So'nggi 10 ichida molivaviy ta'limning ahamiyati, jumladan, iste'molchilar huquqlarini himoya qilish va molivaviy barqarorlik va fuqarolar farovonligini saqlash uchun molivaviy xizmatlardan foydalanishni ta'minlashning qo'shimcha elementi sifatida o'sdi. Molivaviy savodxonlik molivaviy bozorlarning rivojlanishi, shuningdek, demografik, iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlar natijasida hayotiy ko'nikmaga aylangani bugungi kunda keng e'tirof etilgan. Shu bilan birga, molivaviy bozorlar murakkablashib, individual iste'molchilarga tobora ko'proq yangi mahsulotlar taklif qilinmoqda. Molivaviy bozorlarni tartibga solishning bekor qilinishi va axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasidagi yutuqlar tufayli xarajatlarning qisqarishi bozor ehtiyojlariga moslashtirilgan yangi molivaviy mahsulotlarning ko'payishiga olib keldi. Omonat hisobvaraqlari kabi oddiy mahsulotlar ham endi turli formatlarda va turli xil variantlarda taklif etilmoqda[4].

Jahon amaliyotining ko'rsatishicha, aholi o'z mablag'laridan to'g'ri foydalanish, o'z xarajatlari va jamg'armalarni rejalashtirish, investitsiyalashning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, favquloddagi vaziyatlar uchun zarur bo'lgan mablag' jamg'arish borasida yetarli darajada bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmaganliklari sababli samarasiz qarorlar qabul qilishida va o'zlarining moddiy farovonligini oshirish uchun salohiyatlaridan, imkoniyatlaridan to'liq foydalana olmaydilar. Kishilarni qabul qilayotgan molivaviy qarorlarini samaradorligini oshirish uchun aholining molivaviy savodxonligini oshirishimiz zarur. Davlat uchun aholi savodxonligining past darajasi, to'lov qobiliyatini rivojlantirish borasidagi to'siqlarning mavjudligi molivaviy bozorlari imkoniyatini va tartibga solish samaradorligini pasaytiradi, iste'molchilar huquqini cheklaydi, shaxsiy qatnashuvga asoslangan jamg'ariladigan pensiya tizimiga o'tishga yo'l qo'ymaydi. Iqtisodiy nuqta nazardan molivaviy xizmatlar borasidagi bilim darajasining yetarli emasligi aholining keng qatlamlarini, jumladan, o'rta sinfni iste'mol qilishga past darajada jalb etilganligini bildiradi hamda barqaror iqtisodiy o'sish salohiyatini belgilovchi jamg'arish, investitsiyalar darajasi va sifatini cheklaydi.[5] Zamonaviy bozor iqtisodiyotining rivojlanishi aholini pensiya jamg'arish, sug'urta va

ipoteka tizimlarida faol ishtirok etishini talab qiladi. Chunki aholining ushbu tizimlardagi ishtiroki pensiya jamg'arish, ijtimoiy va tibbiy sug'urta, uy-joy bilan ta'minlash va ta'lim sifatini oshirish kabi masalalarni hal qilishga yordam beradi. O'rta sinf uchun xos bo'lgan jamg'arishni kengaytirish va uni samarali ishlatish mamlakatdagi ijtimoiy- iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi, makroiqtisodiy muvozanatga erishish va moliya tizimining mustahkamlanishiga asos bo'ladi. Moliyaviy savodxonlik rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda yanada shaffof, sog'lom va barqaror iqtisodiyotga intilishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan masaladir.

Tahlil va natijalar . "Moliyaviy savodxonlik" shaxsiy moliyaviy boshqaruv, byudjetlashtirish (kirim-chiqim) va investitsiyalarni o'z ichiga olgan turli xil moliyaviy ko'nikmalarni tushunish va samarali ishlatish qobiliyatidir. Istalgan moliyaviy maqsadlarga erishish uchun aholining daromad topish, sarflash, tejash, qarz va investitsiyalar bo'yicha savodxonlik darajasi yuqori bo'lishi muhim hisoblanadi. Insonlarning moliyaviy savodxonlik darajasi past bo'lishi natijasida tadbirkorlikda omadsizlikka uchrashi, o'z moliyaviy resurslarini to'g'ri joylashtira olmasligi mumkin. Mavjud moliyaviy bozor instrumentlaridan maqsadli foydalana olmasligi oqibatida esa kambag'allik yoki o'rta hol turmush darajasidan yuqori pog'onalarga chiqishi murakkablashadi. Insonlarda moliyaviy savodxonlikning yuqori darajada bo'lishi to'g'ri investitsiya qilishi, doimiy daromad manbaini shakllantirishda hamda keksalikda o'zining moddiy ehtiyojlarini qoplashi uchun aql bilan tadbirli ish tutushini ta'minlaydi. Aholi moliyaviy savodxonligining ijtimoiy ahamiyati ham bor.

Xo'sh, axborotlashgan jamiyatda moliyaviy savodxonlik va madaniyatni shakllantirishda OAVlarning ta'siri qanday?

Mamlakatimizda iqtisod mavzusida yozayotgan jurnalistlar ko'p emasligi, bu boradagi bosma va elektron nashrlar ham kamligi ta'kidlanadi. Ko'rinishidan, bu iqtisodiy mavzu faqat tor doiradagi odamlarni qiziqtiradi, degan yuzaki qarashning natijasidir. Moliyaviy savodxonlik va madaniyat nima? Nima uchun bu mavzu butun dunyoda dolzarb? Boylar boyib boradi, kambag'allar qashshoqlashadi. Nega butun dunyoda boy va kambag'al o'rtasidagi tafovut o'sib bormoqda? Bunday savollar bizga mashhur iborani eslatadi: "Boylar moliyaviy savodxonlik uchun to'laydi, kambag'allar moliyaviy savodsizlik uchun to'laydi".[6] Moliyaviy savodxonlik, ekspertlarning fikriga ko'ra, moliyaviy bozorlar, ularning faoliyati va tartibga solishning o'ziga xos xususiyatlari, professional ishtirokchilar va ular

taklif etayotgan moliyaviy vositalari, mahsulot va xizmatlari, ulardan to'liq xabardorlik bilan foydalanish qobiliyati haqidagi bilimlar to'plamidir. O'z harakatlarining oqibatlari va qabul qilingan qarorlar uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olishga tayyorligi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida muvaffaqiyatga moliyaviy menejment bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'lganlar erishadi. Moliyaviy savodxonlik va madaniyat ham o'z moliyaviy ahvolini boshqarish va uni oshirish qobiliyatidir. Bunday bilim hammaga kerak. Zero, iqtisod mavzusidagi jurnalistik faoliyat mutaxassisdan ma'lum bilim va tayyorgarlikni talab qiladi, chunki u murakkab mavzularni aholiga tushunarli tilda yetkazishi kerak. Binobarin, ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlik qilmasdan turib, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish va muayyan faoliyat samaradorligini ta'minlash mumkin emas. Iqtisodiy mavzularni yoritishga ixtisoslashgan jurnalistlarning har bir so'zi o'quvchi va tinglovchilarning moliyaviy savodxonligini oshirishga qaratilgan chaqiriqdir.

Xulosa va takliflar . Moliyaviy savodxonlikni oshirishda OAV (ommaviy axborot vositalari)ning muhim roli bor. OAV moliyaviy bilimlarni ommaviylashtirish, odamlarni moliyaviy savodxonlik, byudjetlash, investitsiya qilish va boshqa moliyaviy malakalarga urg'u berishda asosiy rolni o'ynaydi.

OAV quyidagi yo'nalishda faoliyat ko'rsatishi mumkin: Moliyaviy masalalarni ommaviy tushuntirish va targ'ibot qilish.

Moliyaviy savodxonlik bo'yicha maqolalar, teleko'rsatuv va radioprogrammalarini tayyorlash.

Moliyaviy tushuntirish videolari, audiokitoblari, maslahatlar va boshqa multimedia resurslarini yaratish.

Yangi moliyaviy mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalar haqida ma'lumot tarqatish.

Moliyaviy savod bo'yicha maslahatlar berishga bag'ishlangan alohida rubrikalar/sahifalar ochish.

Moliyaviy xatolarni aniqlash va bunday xatolarni qanday oldini olish borasida ma'lumot berish.

Ommaviy moliyaviy savodxonlikni oshirish kampaniyalarini tashkil etish.

OAV shu bilan birga siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tahdidlardan xabardor qilish, omma ongini shakllantirish va odamlarda moliyaviy savodxonlik madaniyatini rivojlantirish kabi vazifalarni ham bajarishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. What is a Payday loan? // US Consumer Protection Financial Bureau. 2017. June 2. Режим доступа: <http://www.consumerfinance.gov/askcfpb/1567/what-payday-loan.html> (дата обращения: 09.05.2017).
2. Латиф А.В. Особенности значения и употребления экономических терминов в текстах СМИ // Вестн. РУДН. Сер.: Теория языка. Семиотика. Семантика. 2014. № 4. С. 65-71.
3. Демина И.Н. (а) Сущность экономической журналистики // Известия ИГЭА. 2011. № 1. С. 217.
4. Кузина О. Е. Финансовая компетентность россиян: результаты международного сравнительного исследования // Деньги и кредит. - 2015. - № 5. - С. 64.
5. Кузина О. Е. Финансовая грамотность и финансовая компетентность: определение, методики измерения и результаты анализа в России // Вопросы экономики. - 2015. - № 8. - С. 129.
6. <https://uzreport.news/finance/predstaviteli-smi-povyishayut-znaniya-v-finansovoy-sfere>